

DOI 10.31558/2519-2949.2019.2.10

УДК 32.019.51

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3796-3711>

Смокова Г. І., Донецький національний університет імені Василя Стуса

ІНСТИТУТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовані особливості формування та реалізації сучасної молодіжної політики в Україні у контексті становлення інформаційного суспільства, поширення якого формує новий тип мислення молоді та способу життя загалом. У ході проведеного наукового дослідження було виявлено специфіку сучасної української молоді, яка представлена поколіннями Y та Z, або поколінням мілленіалів згідно із класифікацією американських дослідників Н. Хоува та В. Штрауса. Це молоді люди, які народилися з 1990 по 2004 роки та характеризуються більш вираженими прагненнями до самореалізації і самовираження та, як наслідок, схильністю до постматеріальних цінностей.

У свою чергу, державна молодіжна політика складається із певних інститутів соціалізації, головна задача яких – інтегрувати молодь до суспільно-політичного життя. Проте, якщо поглянути на стан системної трансформації нашої країни, то можна констатувати їх фрагментарність та відсутність у нормативно-правовій базі чіткого механізму молодіжного розвитку та участі у розбудові країни. Таким чином, за даними соціологічних досліджень, сучасна українська молодь у якості альтернативної можливості самовираження (її самореалізації іноді) обирає віртуальний простір. Виходячи з цього, ми наголошуємо на значному впливі віртуального простору на сучасне молоде покоління українців та вводимо таку категорію як «кіберсоціалізація», під якою розуміємо процес формування цінностей та світогляду молоді за допомогою Інтернету загалом, та соціальних мереж зокрема

Отже, вивчення процесу впровадження державної молодіжної політики, складовими елементами якої є сукупність традиційних та інноваційних інститутів соціалізації молоді набуває нової актуальності. Нами було підкреслено, що за умови стрімко змінюваного світу, традиційні інститути соціалізації поступаються місцем більш інноваційним інструментам впливу на молодіжне середовище. Таким чином, з'ясування вектору трансформації механізму молодіжної політики сучасної України у зв'язку із мінливістю інститутів соціалізації є актуальною та головною задачею нашого наукового дослідження.

Ключові слова: *молодь, молодіжна політика, інститути соціалізації, інформаційне суспільство, світогляд, цінності, політична активність.*

Актуальність проблеми. Кожна людина з моменту свого народження стає частиною соціальної системи, поетапно долучаючись до неї через взаємодію із різними спільнотами та інститутами. Серед них: сім'я, інститути освіти, політичні партії, громадські організації, а також, це сучасні інноваційні засоби комунікації – віртуальний простір загалом та соціальні мережі зокрема. Враховуючи зростаючу схильність молоді до діджиталізації суспільно-політичного життя, підкреслимо, що саме вплив кіберпростору сьогодні заслуговує на більш детальне вивчення та виокремлення у самостійний сучасний неформальний інститут соціалізації молоді, який через всеохопність та популярність є, де-факто, частиною механізму реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Ступінь наукової розробки. Визначення особливостей формування та реалізації молодіжної політики розглядається в працях таких українських дослідників, як Н. Метьюлкіна, В. Орлов, М. Перепелиця, М. Карнавець та інші. Проте, низка зарубіжних та вітчизняних вчених вказують на впливовість саме традиційних інститутів соціалізації у процесі становлення молоді як активної соціальної спільноти. А якщо поглянути на виклики сучасності (поступовий перехід до інформаційного суспільства), то ми вважаємо, що дослідження вказаних авторів не повною мірою висвітлили специфіку формування державної молодіжної політики в Україні сьогодні. Отже, на наш погляд, є необхідність у актуалізації досліджень з механізмів адаптації молоді до викликів сучасності та звернутися до перегляду традиційних інститутів соціалізації молоді з метою виявлення

інноваційних чинників формування та реалізації державної молодіжної політики, їх сутності та змісту, що і становить собою мету даної статті.

Об'єкт дослідження – процес формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Предмет дослідження – механізми та інститути соціалізації молоді у сучасній Україні.

Мета статті – виявлення особливостей становлення молоді та визначення інноваційних інститутів соціалізації як впливових механізмів адаптації молодого покоління до умов сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Стан соціальної невизначеності і системної кризи, в якому у даний час перебуває українське суспільство, робить проблему соціалізації української молоді особливо актуальною. Сучасний стан молодіжної політики характеризується реформуванням більшості інститутів соціалізації, що призводить до відсутності ефективних механізмів регулювання напрямків молодіжного розвитку та втрати цивілізаційної перспективи загалом. Більшість усталених, традиційних інститутів соціалізації, таких як інститути сім'ї, системи освіти і виховання, праці та трудової діяльності, армії, ЗМІ, громадських об'єднань знаходяться у кризовому стані, пов'язаному із значними системними трансформаціями, що відбуваються в українському суспільстві [4].

Досліджуючи про процес формування світогляду сучасної молоді, ми перш за все маємо на увазі цілеспрямований вплив з боку різних суб'єктів/інститутів молодіжної політики з метою включення молодого покоління до суспільно-політичного життя [2].

У цьому контексті варто відзначити, що специфікою будь-якого суспільства є наявність унікальної ціннісної системи світогляду, у зв'язку з чим вивчення механізму формування ціннісних орієнтацій молоді набуває нової актуальності. Відбувається це у результаті процесу соціалізації шляхом взаємодії молодого покоління із різноманітними соціально-політичними інститутами. А останні, у свою чергу, є механізмом формування та впровадження державної молодіжної політики, який охоплює три рівні здійснення політичної влади:

- 1) національний;
- 2) регіональний;
- 3) місцевий.

Також зауважимо, що центральні органи влади реалізують молодіжну політику на регіональному рівні з урахуванням специфіки окремої території. Водночас, у межах кожного регіону вона здійснюється обласними, районними, міськими органами державної влади та органами самоврядування, як і в кожній місцевості на рівні району, міста, селища, села, у трудових колективах.

Формування у процесі соціалізації ціннісних орієнтацій сучасної молоді як самої динамічної частини суспільства є однією з головних задач й проблем, цілей і напрямів молодіжної політики в будь-якій державі, а особливо у тих, де демократичний транзит набуває своєї сили. Громадські та державні інститути хочуть бачити молодь, яка цінує свою Батьківщину і історію, є висококультурною, освіченою, здоровою. Саме тому ціннісні орієнтації особистості молодого покоління виявляються об'єктом цілеспрямованого впливу суспільства і держави разом. А процес їх утворення – важливим напрямком молодіжної політики щодо здійснення духовно-морального та патріотичного виховання.

Аналізуючи стан державної молодіжної політики, варто наголосити на таких унікальних характеристиках молоді, як: мобільність, креативність, схильність до інновацій, легкість мислення тощо. В результаті, можна констатувати, що вагому роль у формуванні індивіда відіграють зовнішні чинники, які коректують свідомість та ціннісний світогляд протягом усього життєвого шляху [6, С.145].

Отже, включення молоді до активного суспільно-політичного життя має два пов'язані аспекти – власне процес соціалізації молоді та процес психосоціальної, культурної трансформації суспільства. Адаптуючи кожне нове молоде покоління до усталених норм та форм життєдіяльності, суспільство змінюється й само: процес соціалізації переростає в процес оновлення суспільства. Своєю чергою, змінюючи суспільство, молодь змінюється й сама, стаючи рушійною силою країни загалом.

Таким чином, роль та функції інститутів соціалізації, які є складовими елементами державної молодіжної політики стають головними чинниками розвитку молодіжного середовища.

Спираючись на вище зазначене, маємо наступне ствердження: молодь через свою специфіку є «опорою» та запорукою всебічного системного розвитку. Отже, основні зусилля владних структур мають бути спрямовані на розробку та впровадження такої моделі державної молодіжної політики, де головною метою є створення соціально-економічних, політичних та правових умов і гарантій для

життєвого самовизначення. Де інтелектуальний й моральний розвиток молоді, а також реалізація її творчого потенціалу будуть інтересом представників політичної еліти. Адже ефективність державної молодіжної політики залежить від активності та готовності молоді до партнерства з державною владою, налагодження двостороннього зв'язку, визнання й підтримки діючого політичного курсу країни [7, С. 123-126].

Аналізуючи процес формування та реалізації державної молодіжної політики, зазначимо найвдаліше тлумачення цього процесу українським науковцем В. Криворученко. Автор вважає, що молодіжна політика охоплює всі сфери життєдіяльності молоді, включає в себе всі питання, пов'язані з формуванням і вихованням молоді, охоплює всі процеси соціалізації, всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді в суспільстві та їхню реалізацію [3, С. 60].

Тобто, на думку вченого, молодіжна політика є сукупністю дій всіх державних і громадських інституцій, проте кожний її суб'єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов.

Як зазначається в Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року – «одним із пріоритетних завдань органів державної влади щодо забезпечення розвитку економіки, відкритого суспільства, інтеграції України до світової спільноти є вдосконалення роботи з основних напрямів реалізації державної молодіжної політики, забезпечення повноцінної роботи з молоддю» [10].

Аналізуючи наявну нормативно-правову базу з молодіжної тематики можна констатувати, що метою державної молодіжної політики має бути створення необхідних соціально-економічних, політико-правових умов та гарантій для соціального становлення, розвитку і вдосконалення як окремої молодої людини, так і всього молодого покоління. В процесі вивчення даного питання, варто також підкреслити, що власне молодіжна політика та державна молодіжна політика не є тотожними. Тобто, ми маємо одну сферу впливу та різних суб'єктів діяльності. Адже молодіжна політика – це діяльність усіх суспільно-політичних інституцій стосовно молоді (як державних, так й комерційних), а державна молодіжна політика є її складовою і характеризує взаємовідносини саме держави й молоді [8].

Таким чином, молодіжна політика – це комплексне явище, що є результатом практичної, наукової, ідеологічної та іншої діяльності соціально-політичних інституцій стосовно молоді. На нашу думку, цю сферу можна розглядати як інтегральну функцію багатьох суб'єктів діяльності: держави, політичних партій, громадських організацій, релігійних об'єднань тощо. Молодіжна політика включає в себе багато елементів і має складну структуру. Сьогодні українське суспільство починає усвідомлювати, що задля повноцінної європейської інтеграції нашої країни необхідно корегування не стільки політичної складової державної молодіжної політики, скільки ціннісно-ментальної. Саме останнє виявляється ключовим двигуном прогресу [5].

Враховуючи вище наведене, зазначимо, що за відсутності державного механізму цілеспрямованої соціалізації молоді, канали молодіжної комунікації будуть заповнені зовсім іншими цінностями та механізмами. Якщо поглянути на сучасне дозвілля молодого покоління, то значну частину їхнього часу займає віртуальний простір та, особливо соціальні мережі, які стають основним засобом комунікації [9].

Таким чином, ми приходимо до твердження, що у процесі системної трансформації, який відбувається сьогодні в Україні, на формування світогляду молодого покоління значним чином впливає вже не державна ідеологія, національна ідея, а ті цінності, що вирують у кіберпросторі (здебільшого матеріального характеру). Підкреслимо, що ми не надаємо цьому процесу будь-якої оцінки, а лише констатуємо факт існування альтернативного механізму соціалізації молодого покоління, який, на жаль, жодним чином не контролюється з боку держави та державних інституцій. Про таку суспільну загрозу нехтування демократичною просвітою молоді попереджали ще теоретики постмодерного та постіндустріального суспільства Д. Белл, Ж.-Ф. Ліотар та Ж. Бодріяр [1, с. 51].

Вплив держави на соціалізацію молоді має здійснюватися й через залучення до відповідних суспільних цінностей з пізнавальним та емоційним навантаженням, створення відповідної політичної міфології, пантеону «національних героїв», які мають бути прикладом для інших, через створення широкомасштабних програм обміну студентів як чинника особистого залучення до аргументації переваг демократії в Європі.

Висновки. Підсумовуючи наукові доробки з теорії та практики формування й реалізації державної молодіжної політики, зазначимо, що молодіжна політика складається із певних інститутів соціалізації, головна задача яких – інтегрувати молодь до суспільно-політичного життя. Проте, якщо

поглянути на стан системної трансформації нашої країни, то можна констатувати їх фрагментарність та відсутність у нормативно-правовій базі чіткого механізму молодіжного розвитку та участі у розбудові країни.

Головним виконавчим органом у контексті молодіжної сфери є Міністерство молоді та спорту України, яке розробляє стратегію та напрямки молодіжної політики. На регіональному та локальному рівні ці питання знаходяться у компетенції департаментів та управлінь обласної адміністрації та виконкомів міських, селищних та сільських рад.

Проаналізувавши законодавчу базу з молодіжних питань, ми приходимо до висновку, що головний акцент робиться не на вирішенні нагальних проблем сучасної молоді, як: доступна та якісна освіта, забезпеченням першого робочого місця, вирішенням житлових питань та найпростіше – створення умов для всебічного розвитку та дозвілля. А на проведенні масових заходів спортивного характеру. У результаті молоде покоління залишається сам-на-сам зі своїми реальними проблемами.

В результаті відсутності зі сторони держави механізму регуляції процесу формування та реалізації молодіжної політики, сучасна українська молодь йде у віртуальний простір, який складається із різноманітних соціальних мереж, де й проводить більшість свого дозвілля. Саме зазначений процес, який має назву «кіберсоціалізація» має стати викликом та основним напрямком роботи органів державної вдали, громадських організацій у контексті молодіжного розвитку.

Бібліографічний список

1. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция. Тула: Тульский полиграфист, 2013. 204 с.
2. Головатий М.Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного періоду. *Актуальні. проблеми державного управління*. Одеса, 2002. Випуск 10. С.291-304
3. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ, 1993. 220 с.
4. Головенько В.А. Молоде покоління України в алгоритмі суспільних процесів. *Український соціум*, 2006. № 2. С. 20-34
5. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. *Політичний менеджмент*, 2005. № 4. С. 63-69
6. Коваль Г. Шляхи реформування державної молодіжної політики. *Публічне управління : теорія та практика*, 2013. № 4 (16). С.144 – 148.
7. Метьолкіна Н. Активізація громадської складової як необхідна умова підвищення ефективності державної молодіжної політики. *Органи влади та молодіжні громадські організації. Інноваційні рішення в молодіжній політиці*, 2007. 176 с.
8. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / За ред. Е.М.Лібанової. Київ, 2010. 248 с.
9. Олійник І. Формування культури дозвілля студентської молоді. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві, 2013. № 1 (21). С. 207-212
10. Указ Президента України № 532 від 27 вересня 2013 року «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року». Офіційне інтернет-представництво Президента України URL: www.president.gov.ua/documents/16094.html

References

1. Bodryyyar Zh. Symulyakry y symulyatsyya. Tula: Tul'skyu polyhrafyst, 2013. 204 s.
2. Holovatyuy M.F. Derzhavna molodizhna polityka yak fenomen suspil'noho rozvytku i nova paradyhma derzhavotvorennya u krayinakh perekhidnoho periodu. Aktual'ni. problemy derzhavnogo upravlinnya. Odessa, 2002. Vypusk 10. S.291-304.
3. Holovatyuy M.F. Molodizhna polityka v Ukrayini: problemy onovlennya. Kyuyiv, 1993. 220 s.
4. Holoven'ko V.A. Molode pokolinnya Ukrayiny v alhorytmi suspil'nykh protsesiv. Ukrayins'kyu sotsium, 2006. # 2. S. 20-34.
5. Karnaukh A. Problemy molodizhnoyi polityky v suchasniy Ukrayini. Politychnyy menedzhment, 2005. # 4. С. 63-69.
6. Koval' H. Shlyakhy reformuvannya derzhavnoyi molodizhnoyi polityky. Publichne upravlinnya : teoriya ta praktyka, 2013. # 4 (16). S.144 -148.
7. Met'olkina N. Aktyvizatsiya hromads'koyi skladovoyi yak neobkhidna umova pidvyshchennya efektyvnosti derzhavnoyi molodizhnoyi polityky. Orhany vlady ta molodizhni hromads'ki orhanizatsiyi. Innovatsiyni rishennya v molodizhniy politytsi, 2007. 176 s.
8. Molod' ta molodizhna polityka v Ukrayini: sotsial'no-demohrafichni aspekty / Za red. E.M.Libanovoyi. Kyuyiv, 2010. 248 s.
9. Oliynyk I. Formuvannya kul'tury dozvillya student's'koyi molodi. Fizychne vykhovannya, sport i kul'tura zdorov'ya u suchasnomu suspil'stvi, 2013. # 1 (21). S. 207-212.

10. Ukaz Prezydenta Ukrainy # 532 vid 27 veresnya 2013 roku «Pro Stratehiyu rozvytku derzhavnoyi molodizhnoyi polityky na period do 2020 roku». Ofitsiyne internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy
URL: www.president.gov.ua/documents/16094.html

Smokova H. I., Institutes of socialization as a mechanism of implementation of the youth state policy in Ukraine

The article analyzes the peculiarities of the formation and implementation of modern youth policy in Ukraine in the context of the formation of an information society, the spread of which forms a new type of youth thinking and a way of life in general. In the course of the research conducted, the specificity of contemporary Ukrainian youth, represented by the generations Y and Z, or the generation of millennials according to the classification of American researchers N. Hove and V. Strauss, was discovered. These are young people who were born from 1990 to 2004 and are characterized by more pronounced aspirations for self-realization and self-expression and, as a consequence, a propensity for post-material values.

In its turn, the state youth policy consists of certain institutes of socialization, the main task of which is to integrate young people into social and political life. However, if we look at the state of the systemic transformation of our country, one can state their fragmentation and the absence of a clear mechanism of youth development and participation in the development of the country in the legal and regulatory framework. Thus, according to sociological researches, modern Ukrainian youth chooses a virtual space as an alternative opportunity for self-expression (and sometimes self-actualization). Therefore, we emphasize the significant influence of virtual space on the modern young generation of Ukrainians and introduce such a category as "cyber socialization", which implies the process of forming values and outlook of youth through the Internet in general, and social networks in particular

Consequently, the study of the implementation of the state youth policy, the constituent elements of which is a collection of traditional and innovative institutions of socialization of youth, acquires a new relevance. We have been emphasized that, in the context of a rapidly changing world, traditional institutions of socialization give way to more innovative instruments of influence on the youth environment. Thus, the elucidation of the vector of the transformation of the mechanism of youth policy of contemporary Ukraine in connection with the variability of the institutes of socialization is relevant and the main task of our scientific research.

Key words: *youth, youth policy, institutes of socialization, information society, worldview, values, political activity.*